

Lapsiin kohdistuva taloudellinen väkivalta

ANNIINA KAITTILA & MIA HAKOVIRTA & HEINI KAINULAINEN & JARNO TUOMINEN

Lapsiin kohdistuva taloudellinen väkivalta on tutkimuksellinen katvealue. Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa on tarkasteltu lähinnä fyysisenä, henkisenä ja seksuaalisena väkivaltana (esim. Mielityinen ym. 2023; Nation ym. 2023). Taloudellisen väkivallan tutkimuksessa taas on keskitytty parisuhteisiin (Postmus ym. 2012; Kaittila ym. 2022). Lapsiin kohdistuvaa taloudellista väkivaltaa ei ole käsitteellistetty, eikä sen yleisyydestä, ilmenemismuodoista tai seurauksista ole juurikaan saatavilla tutkimustietoa (Bruno 2022). Myös lasten tuen tarpeet sekä heidän keinonsa ja kykynsä selviytyä taloudellisesta väkivallasta on lähes tutkimaton alue.

Tämän analyysin tavoitteena on käynnistää keskustelua lapsiin kohdistuvasta taloudellisesta väkivallasta. Hyödyntämällä aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta pyrimme tunnistamaan erilaisia lapsiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan ilmenemismuotoja. Tukeudumme lisäksi kirjoittajien omiin kokemuksiin käytännön asiakastyöstä ja väkivallankokijoiden kohtaamisesta. Tavoitteemme on luoda ymmärrystä lapsiin kohdistuvasta taloudellisesta väkivallasta ilmiönä ja tuoda esille siihen liittyviä tutkimustarpeita. Myös palvelujärjestelmää olisi kehitettävä lasten kohtaaman taloudellisen väkivallan tunnistamiseksi ja kokijoiden auttamiseksi.

Väkivallan ymmärrämme Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen väkivaltakäsitetöryhmän (Korpilahti ym. 2019) määritelmän mukaisesti seuraavasti: ”Väkivalta tarkoittaa vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista siten, että tämä kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen tai kuolemaan”. Taloudellisella väkivallalla on aikuisiin kohdistuvana ilmiönä tar-

koitettu taloudellisten resurssien hankkimisen, ylläpitämisen ja käyttämisen kontrollointia sekä väkivallan kohteen hyväksikäyttöä rahan avulla (Brannigan 2007; Adams ym. 2020). Taloudellinen väkivalta on väkivallantekijän toteuttamaa toiseen henkilöön kohdistuvaa tahallista vahingoittamista (Kaittila & Nyqvist 2016).

Lapsi väkivallan kohteena

Lapsiin kohdistuva väkivalta on piilossa oleva ilmiö, ja varsinkin sen tapahtuminen lähi-suhteissa vaikeuttaa siitä saatavaa tietoa. Lasten kokema väkivalta on selvitetty lähinnä kouluterveyskyselyissä ja lapsiuhritutkimuksissa. Lasten kokema väkivalta on Suomessa vähentynyt, mutta sitä tapahtuu yhä edelleen. Niin kotona kuin kodin ulkopuolellakin yleisimmin raportoitu väkivallan muoto on henkinen väkivalta (esim. Mielityinen 2023). Lapsiin kohdistuvaa taloudellista väkivaltaa on tutkittu vähän ja kyselytutkimuksissa siitä harvoin kysytään suoraan.

Taloudellisen väkivallan määrittely lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa ei ole yksinkertaista, koska vanhemmilla on vastuu lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta, johon liittyy lapsen taloudellisten resurssien hallintaa ja kontrolloimista. Kaikenlainen lapsen taloudellisten resurssien valvonta tai rajoittaminen ei ole vahingollista lapselle, eikä sitä pidä käsitellä väkivaltana. Lapsiin kohdistuu vanhemman tekemänä kuitenkin myös sellaista hyväksikäyttöä tai laiminlyöntiä, joiden kohdalla on perusteltua puhua taloudellisesta väkivallasta.

Lapseen kohdistuvan taloudellisen väkivallan muodot

Analyysimme perusteella lapset voivat kokea taloudellista väkivaltaa paitsi perhepiirissä myös sen ulkopuolella. Lasten kohtaamaa taloudellista väkivaltaa on tarkoituksenmukaista lähteä avaamaan lapsen haavoittuvasta asemasta käsin, koska hän on riippuvainen vanhempiensa huolenpidosta. Jaamme lapsiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan viiteen eri kategoriaan: 1) lapsen perustarpeiden laiminlyöntiin, 2) vanhemman lapsen kohdistamaan taloudelliseen hyväksikäyttöön, 3) vanhemman toistuvaan huolimattomuuteen tai laiminlyöntiin lapsen raha-asioiden hoidossa, 4) lasten eriarvoiseen kohteluun perheessä ja 5) perheen ulkopuolisen henkilön lapsen kohdistamaan taloudelliseen hyväksikäyttöön.

Lapsen perustarpeiden laiminlyönti

Vanhemmilla on velvollisuus elättää lasta ja huolehtia hänen perustarpeistaan, johon katsotaan sisältyvän muun muassa ravinto, asuminen, lääkkeet, hygienia sekä lapsen koulutus ja siitä aiheutuvat kustannukset. Tämä koskee myös tilannetta, jossa vanhemmat eivät asu samassa kotitaloudessa. Tällöin lapsen kuluista huolehditaan yleensä maksamalla elatusapua. Mikäli vanhemmat tahallisesti laiminlyövät lapsen perustarpeista huolehtimisen, sitä voidaan pitää yhtenä lapsen kohdistuvan taloudellisen väkivallan muotona (Proctor & Dubowitz 2014).

Lapsen perustarpeiden laiminlyönnin (*neglect*) tulkitseminen väkivallaksi ei ole ongelmaton, sillä vanhempien toiminnan taustalla voi olla esimerkiksi perheen kokemia talousvaikeuksia. Kyse voi olla pikemminkin yhteiskuntapolitiikan seurauksista, jotka tuottavat tai ylläpitävät köyhyyttä. Erityisesti hyvinvointivaltiossa ajattelussa lasten hyvän elämän edellytysten luominen on nähty olevan vanhempien lisäksi yhteiskunnan vastuulla (Yang & Maguire-Jack 2016). Lapsiin kohdistuu rakenteellista välinpitämättömyyttä, jos yhteiskunta ei kykene poistamaan lasten köyhyyttä. Lisäksi vanhemmalla saattaa olla osaamattomuutta tai voimattomuutta huolehtia lapsesta, jolloin niin ikään yhteiskunnan pitää suojella lapsia ja tarjota vanhemmille riittävästi apua ja tukea. Olemme halunneet sulkea tällaiset tilanteet taloudellisen väkivallan määrittelymme puhumalla väkivallasta tahallisenä toimintana.

Aikuisten välinen taloudellinen väkivalta erityisesti parisuhteessa voi ulottua lapseen ja lapsi voi olla väkivallan välillinen kärsijä. Esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsen toinen vanhempi rajoittaa tai estää toisen vanhemman työssäkäyntiä, kontrolloi hänen rahankäyttöään tai hyväksikäyttää tätä taloudellisesti, on todennäköisesti haitallisia vaikutuksia myös lapselle. Vanhemman ansioityön estäminen voi heikentää perheen taloudellista tilannetta ja vähentää perheen käytettävissä olevia rahoja. Tilanteissa, joissa puoliso kontrolloi perheen rahankäyttöä, hän ei välttämättä anna käyttää rahaa edes lapsen perustarpeisiin, kuten vaatteisiin, koulutarvikkeisiin tai harrastuksiin. Kontrollointi voi ulottua lapsen tarvitsemiin lääkkeisiin tai hygieniatuotteisiin. (Kaittila & Nyqvist 2015; Postmus 2012.) Tällaista väkivaltaa tapahtuu esimerkiksi puolison riippuvuusongelman takia, jolloin hän voi käyttää perheen ja lasten menoihin tarkoitettuja yhteisiä rahoja oman riippuvuutensa, kuten pelaamisen, rahoittamiseen (Kaittila & Nyqvist 2016; Seitz 2022). Aikuisten välisen taloudellisen väkivallan seurauksena lapsi ei pääse osalliseksi sellaisista perheen taloudellista resursseista, jotka perheen taloudellinen tilanne muutoin mahdollistaisi.

Väkivallantekijä voi pyrkiä hyödyntämään lasta kohdistessaan nykyiseen tai entiseen puolisoonsa taloudellista väkivaltaa. Erityisesti eron jälkeinen elatusapujen tahallinen laiminlyönti ja niillä ”peleminen” on aiempien tutkimusten mukaan yleinen taloudellisen väkivallan muoto, joka vaikuttaa merkittäväällä tavalla myös lapsiin (esim. Cook ym. 2023; Kaittila ym. 2022). Elatusapu on monelle lapselle tärkeä taloudellinen resurssi, mutta läheskään kaikki elatusapuun oikeutetut lapset eivät saa elatusta toiselta vanhemmalta (Hakovirta & Mesiäislehto 2022).

Yleisimmät keinot elatusavun käyttämisessä taloudellisen väkivallan välineenä on jättää elatusapu tahallaan maksamatta, maksaa pienempi summa kuin on sovittu tai suorittaa maksut jatkuvasti myöhässä. (Cook ym. 2023; Kainulainen ym. 2023.) Lapsen näkökulmasta elatusavun maksamatta jättäminen voi johtaa lapsen perustarpeiden laiminlyöntiin tai elämänlaadun heikkenemiseen. Elatusavulla voidaan myös kiristää lapsen toista vanhempaa lapsen tapaamisiin liittyvissä asioissa (Sharp 2008).

Eron jälkeisessä taloudellisessa väkivallassa lapsi voi joutua kärsimään myös tilanteissa, joissa entistä puolisoa uhkaillaan oikeustoimilla, toisesta

vanhemmasta tehdään perättömiä ilmoituksia viranomaisille tai entistä puolisoa vastaan käynnistetään toistuvia oikeusprosesseja vahingoittamistarkoituksessa. Prosessuaalisen vainon kohteeksi joutuminen kuluttaa vanhemman henkisiä ja taloudellisia voimavaroja. (Kaittila ym. 2022; Kainulainen ym. 2023.)

Vanhemman lapsen kohdistama taloudellinen hyväksikäyttö

Taloudellinen hyväksikäyttö on yksi taloudellisen väkivallan muoto. Lapsen varoja tulisi aina käyttää lapsen hyödyksi ja hänen henkilökohtaisten tarpeidensa tyydyttämiseen. Lapsen kohdistuva taloudellinen hyväksikäyttö tarkoittaa lapsen henkilöllisyyden tai varallisuuden käyttöä vanhemman omiin tarkoituksiin.

Hyväksikäyttäjä voi esimerkiksi ottaa velkaa lapsen nimiin tai ostaa tavaroita ja palveluita lapsen nimissä.

Hyväksikäyttäjän tarkoituksena voi olla alusta alkaen jättää hankkimansa hyödykkeet maksamatta tai näin tapahtuu myöhemmin. Pauliina Pitkäjärvi kollegoineen (2019) haastatteli vanhempiensa taloudellisesti hyväksikäyttämiä nuoria, joilla hyväksikäyttö oli alkanut jo lapsuudessa tai osalla vasta täysi-ikäistymisen jälkeen. Haastatellut raportoivat monenlaisista taloudellisen hyväksikäytön muodoista. Nuori oli joutunut maksamaan omilla säästöillään tai palkkatuloillaan vanhempiensa puolesta laskuja. Vanhemmat olivat käyttäneet luvatta nuoren henkilötietoja ja tilanneet lapsen nimissä esimerkiksi postimyyntituotteita tai maksullisia televisiokanavia. Nuoret olivat joutuneet vastaamaan perheen perusmenoista ja hankkimaan omilla rahoillaan ruokaa ja vaatteita muille perheenjäsenille tai alkoholia vanhemmilleen.

Pitkäjärven ja kollegoiden (2019) tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat myös ottaneet omin luvvin nuoren pankkitililtä rahaa, tai ottaneet nuoren nimissä pikavippejä ja jättäneet ne maksamatta. Monet vanhemmat olivat toimineet kertomatta asiasta nuorelle, ja he olivat pystyneet salaamaan väärinkäyttönsä esimerkiksi piilotelemalla velkojilta tulleet laskut ja yhteydenotot. Vanhempien toiminta tulikin nuorille usein jälkikäteen yllätyksenä, ja se aiheutti mielipahaa ja järkytystä. Henkisten seurausten lisäksi nuorten taloudellinen asema heikkeni, kun he saivat vastattavakseen vanhempiensa aiheuttamat velat korkoineen ja perintäkuluineen. Nuoria velkaantui vanhempiensa taloudellisen väärinkäytön seurauksena. Tutkimus

osoitti, että osa nuorista kärsi taloudellisen väkivallan aiheuttamista pitkäkestoisista seurauksista, minkä takia heidän oli vaikea toimia kuluttajina, itsenäistyä ja muuttaa omilleen.

Yksi vanhempien lapsiin kohdistama taloudellisen hyväksikäytön muoto on, kun lapsi pakotetaan tekemään töitä. Kaikki lapsen tekemä työ esimerkiksi kotitöiden, maatalan tai vanhempien omistaman yrityksen hyväksi ei tietenkään ole lapsen taloudellista hyväksikäyttöä. Töiden kohtuuttoman suuri määrä, lapsen koulunkäynnin kärsiminen tai muun vapaa-ajan puute työskentelyn seurauksena samoin kuin se, jos työstä saatava taloudellinen hyöty koituu pääosin vanhemman hyväksi, voi olla peruste puhua taloudellisesta väkivallasta. Vanhempi voi myös suostutella tai painostaa lapsen kerjäämään, tekemään rikoksia tai osallistumaan vanhempien rinnalla rikosten tekemiseen, josta saatavat rahat päätyvät vanhemmillem.

Vanhemman toistuva laiminlyönti tai huolimattomuus lapsen raha-asoiden hoidossa

Taloudellinen väkivalta voi ilmetä siten, että huoltaja ei hoida lapsen raha-asioita asianmukaisesti. Joissakin tilanteissa kysymys voi olla yksittäisestä tapahtumasta, unohtamisesta tai muunlaisesta anteeksiannettavasta teosta. Vanhemman toiminta voi muuttua taloudelliseksi väkivallaksi, jos se on toistuvaa tai tahallista. Jos lapsi on esimerkiksi saanut omaisuutta perinnön tai lahjoituksen kautta, vanhempi on saattanut jättää huolehtimatta niihin liittyvistä perintö- tai lahjaveroista. Tutkimusten mukaan lapselle on voitu määrätä myös muunlaisia julkisoikeudellisia maksuja, kuten terveydenhoitomaksuja, joista vastaaminen kuuluu lähtökohtaisesti vanhemman elatusvelvollisuuden piiriin. Maksujen laiminlyönnin takia lapsi on voinut joutua ulosoton kohteeksi, ja hänelle on voinut kertyä ulosottovelkaa.

Maarit Hovilan (2016) mukaan alle 15-vuotiaiden velkaantumisessa oli tyypillisesti kyse vanhemman laiminlyönneistä lapsen raha-asioissa. Yleisimmin kyseessä olivat maksamattomat verot, kuten lahja-, perintö-, jäännös- tai kiinteistövero. Lapsi omisti esimerkiksi kiinteistön perinnön tai lahjoituksen kautta, mutta huoltaja jätti verot ja muut omaisuudesta aiheutuvat kulut hoitamatta. Tutkimuksessa kerrottiin tilanteista, joissa lapsi oli liiketoimintaa harjoittavan yrityksen omistajana, eikä yritys ollut maksanut sille kuuluvia lakisäätöisiä velvoitteita, kuten esimerkiksi veroja tai yrityk-

sen työntekijöistä sosiaaliturvamaksuja. Ulosottovelallisia koskevasta aineistosta löytyi esimerkiksi jopa 8-vuotias velallinen, jonka velkojen ulosotoperusteena olivat ”ennakonpidätys” ja ”työnantajan sosiaaliturvamaksu”. Yrityksen laiminlyötyä maksuvelvollisuutensa, maksuja perittiin yrityksen alaikäiseltä omistajalta. (Hovila 2016.)

Lasten eriarvoinen kohtelu perheessä

Lapsiperheissä vanhemmat vastaavat perheen toimeentulosta, mutta perheen käytettävissä olevia taloudellisia resursseja ei aina jaeta tasapuolisesti kaikkien perheenjäsenten kesken. Toisinaan missä tahansa perheessä jollekin lapsista voidaan ostaa kalliimpia tavaroita ilman että sitä kompensoitaisiin muille lapsille. Lapsilla voi myös olla erilaisia kiinnostuksen kohteita ja sisarusten harrastukset voivat aiheuttaa erisuuruisia kustannuksia. Kaikenlainen erilainen kohtelu ei ole eriarvoistavaa tai epäreilua. Myös uusperheissä lasten välillä saattaa olla huomattava ero kulutusmahdollisuuksissa. Toinen lapsen vanhemmista saattaa ostaa lapselleen kalliita tavaroita, antaa runsaasti käyttörahaa ja maksaa kalliita harrastuskuluja siten, että uusperheessä yhden lapsen elintaso on huomattavasti korkeampi kuin muiden.

Taloudellisesta väkivallasta voi ryhtyä puhumaan tilanteissa, joissa yhtä perheen lapsista kohdellaan eräänlaisena ”mustana lampaana” ja hänet asetetaan taloudellisten resurssien jaossa toistuvasti muita huonompaan asemaan. Kansainvälisessä kirjallisuudessa tällaisesta ilmiöstä käytetään termejä syntipukki (*scapegoating*) ja epäreilu suosiminen (*favoritism*). Kyse voi olla tilanteista, joissa yksi lapsi jätetään jatkuvasti ulkopuolelle ja muut lapset saavat häntä huomattavasti enemmän käyttörahaa, kalliimpia tavaroita, vaatteita, harrastusmahdollisuuksia tai lomamatkoja (Bifulco & Moran 2002;). Vanhempien lasta vahingoittava toiminta voi ilmetä myös muunlaisena kaltoinkohteluna, eristämisenä ja väkivallan käyttönä. Vanhemmat voivat syyttää lasta perheen ongelmista ja kohdistaa häneen jatkuvasti negatiivisia tunteita. (Yahav & Sharlin 2002.) Lapselle voidaan myös asettaa eri säännöt ja vaatimukset kuin muille lapsille, eikä hän saa esimerkiksi tuoda ystäviä kylään (Bifulco & Moran 2002). Tällainen väkivalta voi olla lasta vahingoittavaa ja sillä voi olla pitkälle aikuisen elämään vaikuttavia haitallisia seurauksia.

Perheen ulkopuolisten henkilöiden lapsen kohdistama taloudellinen väkivalta

Taloudellisen väkivallan tekijä voi tulla perheen ulkopuolelta ja liittyä useille elämänalueille. Hyväksikäyttöä voi tapahtua koulussa, harrastuksissa tai lasten viettäessä vapaa-aikaa. Tässä analyysissa ei pureuduta syvällisesti kaikenlaisiin lapsia ja nuoria koskettaviin taloudellisiin hyväksikäyttötilanteisiin, vaan esille nostetaan ainoastaan muutamia esimerkkejä.

Nuorisotutkimuksissa ja kriminologisissa tutkimuksissa on analysoitu nuorten välillä vallitsevia valtasuhteita, joissa tapahtuu myös kiusaamista, erilaista väkivaltaa ja taloudellista hyväksikäyttöä. Monissa nuorten keskinäisissä konflikteissa ja rikoksissa voi olla taloudellinen intressi. Esimerkiksi nuorelta varastaminen on rikos, eikä sen tunnistamiseen tai määrittelyyn liity samanlaisia vaikeuksia kuin edellä kerrotuissa perheen sisällä tapahtuneissa hyväksikäytön muodoissa.

Nuorille on jo pitkään tehty kyselyjä, joissa on selvitetty sekä heidän itsensä tekemiä rikoksia että heidän joutumistaan erilaisten rikosten kohteeksi. Lapsia ja nuoria voidaan omassa vertaisryhmässä esimerkiksi painostaa tekemään rikoksia tai osallistua rikosten tekemiseen. Painostamisen kohteeksi joutuneet nuoret ovat kokeneet muita nuoria useammin myös muuta väkivaltaa. Nuorta voidaan painostaa varastamaan rahaa tai tavaraa tai osallistumaan päihteiden rahoittamiseen tai myymiseen. Häneltä voidaan myös vaatia rahaa, vaatteita tai erilaisia hyödykkeitä. (Esim. Kaakinen & Näsi 2021; Danielsson 2022).

Väkivaltatutkimuksissa, erityisesti sukupuolisuhteissa väkivaltatutkimuksissa on tuotu esille, että nuori voi olla seurustelukumppaninsa tekemän väkivallan kohteena (esim. Isotalo 2023). Seurustelukumppani voi myös käyttää samanlaista taloudellista väkivaltaa kuin täysi-ikäistenkin parisuhteissa. Kumppani voi kontrolloida nuoren rahan käyttöä, vaatia nuoren rahoja omaan käyttöönsä, vaatia nuorta ottamaan velkaa tai pikavippejä tai estää koulun- tai työssäkäyntiä. (Ks. myös Jewkes ym. 2014.)

Erityisesti tyttöihin voidaan seurustelusuhteissa kohdistaa monenlaista väkivaltaa, ja seksuaalisen väkivallan käytössä voi olla myös taloudellinen intressi. Seurustelukumppani on saattanut tytön esimerkiksi kaupallistetun seksuaaliväkivallan kohteeksi, jolloin nuori on joutunut tarjoamaan seksuaalisia palveluja parisuhteen ulkopuolisille miehille, ja toiminnasta saatavat rahat ovat

päätyneet seurustelukumppanille. Tällaisia tapauksia on tullut ilmi esimerkiksi ihmiskaupan viitekehysessä. (Kervinen & Ollus 2019; Valovirta & Kainulainen 2024.)

Erityisessä riskissä joutua seksuaalisen väkivallan kohteeksi ovat huostaanotetut, ns. hatkassa olevat, eli sijoituspaikastaan karanneet nuoret. Jos nuori on sukupuoleltaan tyttö tai hänellä on ongelmia päihteiden kanssa, se lisää riskiä hyväksikäyttöä ja väkivallasta, johon liittyy taloudellinen elementti. Nuoria on esimerkiksi painostettu sukupuoliyhteyteen tai kaupallistettuun seksuaaliväkivaltaan majapaikkaa ja muuta yöpitoa sekä päihteitä vastaan. Näihin tilanteisiin liittyy usein myös rikoksia, joihin nuori on suostuteltu tai painostettu. Haapalan ja kumppaneiden (2023) tutkimuksessa lähes 40 prosenttia hatkassa olleista nuorista oli tehnyt rikoksia. Lähes 20 prosenttia nuorista kertoi puolestaan vaihtaneensa seksiä tai seksuaalisia tekoja esimerkiksi yöpaikkaan tai päihteisiin. Tutkimukseen haastateltujen nuorten, heidän läheistensä ja ammattilaisten mukaan hatkassa olevia nuoria majoittavia henkilöitä on Suomessa paljon. Kontakti löytyy usein sosiaalisen median kautta, jossa nuoria jopa houkutelaa aktiivisesti pois lastensuojelulaitoksista. Haastateltujen ammattilaisten mukaan ”vastikkeellinen seksi” ja ”sugar daddyt” toistuvat nuorten puheissa. (Ks. myös Kekkonen & Pekkarinen 2024.)

Yhteenveto

Lapsiin kohdistuvasta taloudellisesta väkivallasta on saatavilla vain vähän tietoa. Tässä analyysissä on tarkasteltu tutkimuksia, joita voidaan käsitellä taloudellisen väkivallan näkökulmasta käsin. Analyysin tuloksena on, että lapsiin kohdistuva taloudellinen väkivalta voi ilmetä hyvin monella tavalla. Jaottelimme lapsiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan viiteen eri kategoriaan: 1) lapsen perustarpeiden laiminlyömiseen, 2) vanhemman lapsen kohdistamaan taloudelliseen hyväksikäyttöön, 3) vanhemman toistuvaan laiminlyöntiin tai huolimattomuuteen huolehtia lapsen raha-asioista, 4) lasten eriarvoiseen kohteluun perheessä ja 5) perheen ulkopuolisten henkilöiden lapsen kohdistamaan taloudelliseen väkivaltaan.

Analyyysin tarkoituksena ei ole väittää, että kaikenlainen lapsen perustarpeista huolehtimatta jättäminen pitäisi ymmärtää taloudelliseksi väkivallaksi. Vanhemman toiminnan taustalla voi ol-

la elämänhallinnan puutetta, osaamattomuutta tai esimerkiksi sairastumisen aiheuttamaa kyvyttömyyttä, mutta myös yhteiskunnan tarjoamien tukitoimien riittämättömyyttä. Kysymys on siten myös hyvinvointivaltion rakenteista ja siitä, millä tavalla yhteiskunnallisessa päätöksenteossa pyritään vähentämään lapsiperheiden köyhyyttä ja tukemaan tuen tarpeessa ja heikossa sosiaalisessa asemassa olevia vanhempia ja lapsia.

Taloudellista väkivaltaa voidaan tarkastella eräänlaisena jatkumona (Kaittila & Nyqvist 2016), jossa kyse voi olla yksittäisestä tapahtumasta, mutta myös pitkäkestoisesta ja systemaattisesta hyväksikäytöstä. Lapsiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan tutkimista vaikeuttaa se, että lapset eivät itse välttämättä ymmärrä tulleen hyväksikäytetyiksi. Lasten väkivaltakokemuksia tarkasteltaessa on tärkeä huomioida väkivallan muotojen yhteen kietoutuminen. Esimerkiksi parisuhhteissa, joissa on taloudellista väkivaltaa, on tyypillisesti myös henkistä ja fyysistä väkivaltaa (Stylianou ym. 2013). Analyysissä käytetty tutkimuskirjallisuus osoitti, että lasten kohdatessa taloudellista väkivaltaa voi heidän elämässään olla myös muunlaista kaltoinkohtelua ja väkivaltaa.

Taloudellisella väkivallalla voi olla lapselle vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia. Analyysissä kuvatuissa tilanteissa oli kysymys taloudellisen väkivallan aiheuttamista haitallisista seurauksista, kun lapsen taloudellinen asema heikkeni ja hän esimerkiksi velkaantui vanhempiensa väärinkäytösten takia. Taloudellinen väkivalta aiheuttaa lisäksi haavoittavan kokemuksen: sitä tapahtuu erityisesti silloin kun lapselle läheinen henkilö on toiminut väärin ja tehnyt hänelle paha. Lapsen vanhempi, jonka pitäisi tarjota tukea, suojaa ja turvaa, valehtelee, hyväksikäyttää tai kohtelee häntä kaltoin. Aiempien tutkimusten mukaan perheenjäsenen tekemä väkivalta on erityisen haavoittavaa ja traumatisoivaa (Peltonen ym. 2010). Myös taloudellisissa kysymyksissä nuoren vanhempi toimii tavallisesti tukena ja turvaverkkona. Taloudellista väkivaltaa vanhempiensa taholta kokee kertovatkin tapahtuneen järkkyneen heitä ja aiheuttaneen pitkäkestoista psyykkistä kuormaa (Pitkäjärvi ym. 2019; Bifulco & Moran 2002). Perheen sisäisissä suhteissa taloudellisen väkivallan kokeminen tarkoittaa usein vaikeita tai katkenneita suhteita perheenjäseniin.

Nuorten velkaongelmiin on kiinnitetty huomiota yhteiskunnallisena kysymyksenä, ja on syytä huomata, että osa nuorista on velkaantunut täy-

sin ilman omaa syytään. Taloudellisen väkivallan aikaansaama taloudellisen tilanteen heikentyminen ja velkaantuminen nuoren elämässä aiheuttavat psyykkisten seurausten rinnalla kaksinkertaisen taakan. Ymmärtäessään vanhemman aiheuttamat taloudelliset vahingot toimeentulon epävarmuus, pelko taloudellisesta pärjäämisestä tulevaisuudessa sekä omaan rahatilanteeseen liittyvä ahdistus kuormittivat monia nuoria (Pitkäjärvi ym. 2019). Vanhemman aiheuttama velkataakka estää nuorta elämästä arkeaan muiden nuorten tavoin, sillä velkojen lyhennykset kuluttavat suuren osan tuloista.

Kaikenlaisen lapsiin kohdistuvan kaltoinkohdellun, hyväksikäytön ja väkivallan tunnistaminen lisää mahdollisuutta puuttua myös lapsiin kohdistuvaan taloudelliseen väkivaltaan. Eri väkivallan muotojen välillä on selkeä yhteys, ja erityisesti nuoret tytöt joutuvat seksuaaliväkivallan kohteeksi, mihin voi liittyä myös hyväksikäyttäjän taloudellinen intressi. Nuoria tyttöjä on valjastettu seurustelu- ja parisuhteissa rahantekemisen välineeksi. Kaupallistettu seksuaaliväkivalta on erityisen vahingollista ja aiheuttaa vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia tyttöjen terveydelle ja hyvinvoinnille. (Esim. Valovirta & Kainulainen 2024.)

Lapsiin kohdistuva taloudellinen väkivalta on ilmiö, josta tarvitaan lisää tutkimustietoa. Lapsiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan yleisyydestä, sen eri muodoista, aiheuttamista seurauksista sekä avun ja tuen saamisesta tarvittaisiin lisää tietoa. Lapsiin kohdistuvan väkivallan kehittämiseksi olisi hyödyllistä kehittää oma indikaattori, jota käytettäisiin lasten kanssa tehtävässä psykososiaalisessa työssä.

Lapsiin kohdistuvaan taloudelliseen väkivaltaan ei ole juurikaan kiinnitetty huomioita julki-

Taulukko 1. Toimenpide-ehdotukset lapsiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan ehkäisyyn ja avunsaannin edistämiseksi

Koulutus	Lapsiin kohdistuva taloudellinen väkivalta on tarpeen huomioida sosiaali-, terveys ja oikeudellisten alojen perus- ja jatkokoulutuksessa.
Tutkimus	Teemasta on toteuttava systemaattinen tiedonkeruu, jossa selvitetään, millaisia kokemuksia lapsilla on taloudellisesta väkivallasta, sen seurauksista ja avun saannista Suomessa.
Palvelujärjestelmä	On tarpeen paikantaa palvelujärjestelmän kehittämistarpeet lapsiin kohdistuvaan taloudelliseen väkivaltaan liittyen. Lisäksi on tarpeen kehittää niin ammattilaisten osaamista, toimijoiden välistä yhteistyötä kuin auttamiskäytäntöjä väkivallan kokijoiden tarpeita vastaaviksi.

ssa tai sosiaali-, terveys- tai oikeudellisten palvelujen ammatillisissa keskusteluissa. Lapsiin kohdistuva väkivalta on mielestämme tarpeen huomioida sosiaali-, terveys- ja oikeudellisten alojen perus- ja jatkokoulutuksessa. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta on käynnistettävä tutkimushankkeita, joiden osana toteutetaan systemaattinen tiedonkeruu lasten kokemasta taloudellisesta väkivallasta, sen seurauksista ja avunsaannista Suomessa. Palvelujärjestelmässä on paikannettava kehittämistarpeet lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi ja lasten auttamiseksi. Tämä vaatii ammattilaisten osaamisen, toimijoiden välisen yhteistyön ja auttamiskäytäntöjen kehittämistä. Tavoitteeksi on asetettava, että auttamiskäytännöissä pystytään vastaamaan väkivallankokijoiden tarpeisiin. (Ks. Taulukko 1.)

KIRJALLISUUS

- Adams, Adrienne E. & Greeson, Megan R. & Littwin, Angela K. & Javorka, McKenzie (2020) The Revised Scale of Economic Abuse (SEA2): Development and initial psychometric testing of an updated measure of economic abuse in intimate relationships. *Psychology of Violence* 10 (3), 268–278.
- Bifulco, Antonia & Moran, Patricia (2002) Wednesday's child: Research into women's experience of neglect and abuse in childhood and adult depression. London: Routledge.
- Branigan, Elizabeth (2007) Who pays the end? The per-

sonal and political implications of financial abuse of women in intimate partner relationships. *Just Policy* 44, 31–36.

Bruno, Linnéa (2022) Economic abuse from child and youth perspectives: A review of the literature. *Social Inclusion* 10 (4), 29–38.

Cook, Kay & Byrt, Adrienne & Burgin, Rachael & Edwards, Terese & Coen, Ashlea & Dimopoulos, Georgina (2023) Financial abuse: The weaponisation of child support in Australia. Swinburne University of Technology and the National Council of

- Single Mothers and their Children.
- Danielsson, Petri (2022) Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Helsinki: Keskusrikospoliisi. <https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa?t=1646715994222> (luettu 1.3.2024)
- Haapala, Maija & Kaijanen, Milja & Minkkinen, Minna & Westlund, Onni (2023), Hatkassa Suomessa – Kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista. Pesäpuu ry. <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2023/03/Hatkassa-Suomessa-raportti.pdf> (luettu 14.4.2024)
- Hakovirta, Mia & Mesiäislehto, Merita (2022) Lone mothers and child support receipt in 21 European countries. *Journal of International and Comparative Social Policy* 38 (1), 36–56.
- Hovila, Maarit (2016) Alaikäinen ulosottovelallisenätoimiiko edunvalvontaoikeudellinen suoja? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 24 (2), 139–155.
- Isotalo, Anu (toim.) (2023) Väkivalta nuorten seurustelu-suhteissa. Kyselytutkimuksen tuloksia. Tampere: Tampere University. <https://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-03-2936-5> (luettu 6.3.2024)
- Jewkes, Rachel & Gibbs, Andrew & Jama-Shai, Nwabisa & Willan, Samantha & Misselhorn, Alison & Mushinga, Mildred & Washington, Laura & Mbatia, Nompumelelo & Skiweyiya, Yandisa (2014) Stepping Stones and Creating Futures intervention: shortened interrupted time series evaluation of a behavioural and structural health promotion and violence prevention intervention for young people in informal settlements in Durban, South Africa. *BMC Public Health* 14, 1–10.
- Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. *Katsauksia* 47/2021. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto,
- Kainulainen, Heini & Kaittila, Anniina & Nylén, Hanna & Helin, Eija, Liisa (2023) Oikeudellisia näkökulmia parisuhteessa tapahtuvaan taloudelliseen väkivaltaan. *Oikeus* 52 (4), 266–276.
- Kaittila, Anniina & Nyqvist, Leo (2015) Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – kirjallisuuskatsaus. *Janus* 22 (3), 262–277.
- Kaittila, Anniina & Nyqvist, Leo (2016) Raha parisuhdesovun koetinkivenä. *Perheterapia* 32 (3), 17–32.
- Kaittila, Anniina & Hakovirta, Mia & Kainulainen, Heini (2022) Types of Economic Abuse in Postseparation Lives of Women Experiencing IPV: A Qualitative Study from Finland. *Violence Against Women* 30 (2), 426–444.
- Kekkonen, Outi & Pekkarinen, Elina (2024) Hatkassa lapsen silmin. Analyysi lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutettu.
- Kervinen, Elina & Ollus, Natalia (2019) Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa Suomessa. Helsinki: HEUNI. <https://heuni.fi/-/report-series-89#76602fcc> (luettu 12.4.2024)
- Mielityinen, Laura & Hautamäki, Sari & Hakala, Venla & Fagerlund, Monika & Ellonen, Noora (2023) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 2022. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Nation, A. & Pacella, R. & Monks, C. & Mathews, B. & Meinck, F. (2023) Prevalence of violence against children in the United Kingdom: A systematic review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect* 146, 106518.
- Niemi, Minna & Eriksson, Pia (2023) Sijoitettuna asuvien peruskoululikäisten kokemuksia terveydestä, päihteistä, väkivallasta ja palveluista. Tutkimuksesta tiiviisti 53/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Peltonen, Kirsi & Ellonen, Noora & Larsen, Helmer & Helweg-Larsen, Karin (2010) Parental violence and adolescent mental health. *European Child & Adolescent Psychiatry* 19, 813–822.
- Pitkälampi, Pauliina & Juvonen, Tarja & Nikupeteri, Anna (2019) Vanhempiensa velkaannuttamat: Taloudellisen hyväksikäytön kokemukset ja nuorten toimijuus. *Nuorisotutkimus* 37 (3–4), 23–39.
- Postmus, Judy & Plummer, Sara-Beth & McMahon, Sarah & Murshid, Shaanta & Kim, Mi-Sung (2012) Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of Interpersonal Violence* 27 (3), 411–430.
- Proctor, Laura J. & Dubowitz, Howard (2014) Child Neglect: Challenges and Controversies. Teoksessa Korbin, Jill E. & Krugman, Richard D. (ed.) *Handbook of Child Maltreatment*. Springer Netherlands, 27–61.
- Seitz, Elina (2022) Riippuvuudet parisuhteissa ilmenevän taloudellisen väkivallan taustalla. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/65245> (luettu 12.4.2024)
- Sharp, Nicola (2008) “What’s yours is mine.” The different forms of economic abuse and its impact on women and children experiencing domestic violence. London: Refuge.
- Stylianou, Amanda & Postmus, Judy & McMahon, Sarah (2013) Measuring abusive behaviors: Is economic abuse a unique form of abuse? *Journal of Interpersonal Violence* 28(16), 3186–3204.
- Valovirta, Anni & Kainulainen, Heini (2024) Lapsi ihmiskaupan kohteena. Helsinki: Yhdenvertaisuusvaltuutetun julkaisu. (Tulossa).
- Yahav, Rivka & Sharlin, Sholomo A. (2002) Blame and family conflict: Symptomatic children as scapegoats. *Child & Family Social Work* 7 (2), 91–98.
- Yang, Mi Youn & Maguire-Jack, Kathryn (2016) Predictors of basic needs and supervisory neglect: Evidence from the Illinois Families Study. *Children and Youth Services Review* 67, 20–26.

KIRJOITTAJAT

Kaittila, Anniina, dos., erikoistutkija, Turun yliopisto (sairai[at]utu.fi)

Hakovirta, Mia, professori, Turun yliopisto (miahak[at]utu.fi)

Kainulainen, Heini, dos., erikoistutkija, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto (heini.kainulainen[at]oikeus.fi)

Tuominen, Jarno, dos., yliopisto-opettaja, Turun yliopisto (jaoltu[at]utu.fi)